

קונטרס

אש דת

חלק ח

פרק חמשה עשר

בין המצרים

עלים מדברי תורתו לימי בין המצרים

של כ"ק הגה"ק

רבינו משה יחיאל מאז'רוב חנצ'ין זצוק"ל

מתוך המהדורה החדשה של הספר אש דת חלק ח'

הנמצא בשלבי עריכה

יו"ל ע"י מכון 'אש דת'

ימי בין המצרים

תשע"ו

©

כל הזכויות שמורות

All Rights Reserved

אש דת - לבין המצרים

פרק חמישה עשר

מאמר ראשון

בין המצרים – הצער והנחמה

אות א

ענין הקדמת רפואה למכה

(א) באיכה רבתי (א, כג) על הפסוק (תהלים עז, ז) אזכרה נגינתי בלילה עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי, לפי שחטאו מאל"ף ועד תי"ו, מתנחמין מאל"ף ועד תי"ו, וכן אתה מוצא שכל נבואות קשות שנתנבא ירמיה על ישראל, הקדים ישעיה ורפאן [בא"ב]. וזה כמו שאמרו במגילה (יג, ז) דאמר ריש לקיש אין הקב"ה מכה את ישראל, אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה, שנאמר (סנע ז, א) כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים, אבל אומות העולם אינו כן, מכה אותן ואחר כך בורא להם רפואה, שנאמר (שעיה יט, כג) ונגף ה' את מצרים נגוף ורפוא.

ובשיר השירים רבה (ד, יג) בשר ודם אין מקדים רטייה עד שרואה המכה, אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן, אלא מקדים הרטייה ואחר כך הוא מכה, הדא הוא דכתיב (ירמיה לג, ו) הנני מעלה לה ארוכה ומרפא ורפאות וגו'.

(ב) ויש מסורה: כי ה' הוגה על רוב פשעיה (איכה א, ה), אשר הוגה ה' ביום חרון אפו (שס פס' יז), כי אם הוגה ורחם כרוב חסדיו (שס ג, לז). היינו שגם ברוב פשעיה היה נוחה ה' במדת הרחמים, וגם ביום חרון אפו היה במדת הרחמים. וזה שנאמר שם הוי"ה שהוא מדת הרחמים (כמו"ש צרכות (ס, ז), וספרי רש פשת ולתחנן).

כי אפילו בשעת יסורים וצרות, הרחמים שולטת בהם, וכמו שאמרו בגמרא פסחים (פז, ז) אפילו בשעת כעסו של הקב"ה, זוכר את הרחמים. וכן אמרו בתנא דבי אליהו זוטא (פרק ה) על הפסוק (מצקוק ג, ז) ברוגז רחם תזכור, אף ברוגז שיש לו להקב"ה הוא רחמים יזכור.

ובדעת זקנים מבעלי התוספות על התורה (פרשת וילך) בפסוק (דברים לא, יא) והסתרת פני מהם, כתב וזה לשונו: זהו דרך חבה, כאדם שחטא לו בנו, ואומר לרבו להלקותו, והוא אינו יכול לראות בצרת בנו, שרחמיו עליו ומסתיר פניו שלא יראה בהכאת בנו.

ובבראשית רבה (פה, א) על הפסוק (ירמיה כט, יא) כי אנכי ידעתי את המחשבות וגו', קודם שלא נולד משעבד הראשון, נולד גואל האחרון. ולשון הפסוק שם: כי אנכי ידעתי את המחשבות אשר אנכי חושב עליכם נאם ה' מחשבות שלום ולא לרעה לתת לכם אחרית ותקוה, היינו מה שנראה רעה, הוא שיהיה אחרית ותקוה.

(ג) ובדרך כלל הוא ענין של יסורים לטובה, כמו שאמרו ברכות (ה, א) שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין, אלו הן

אש דת - לבין המצרים

תורה וארץ ישראל והעולם הבא, ועל כן תכלית היסורים לזכות לשלמות ג' מתנות הללו.

וזהו בירמיה (כג, כ) ועד הקימו מזימות לבו באחרית הימים תתבוננו בה, שאז יתודעו שהוכנה מהראשית אל האחרית. ובעת היגונות והתלאות לא ירגישו שזה מצד הטוב, אבל באחרית יבינו שזה היה בבחינת רפואה קודם למכה.

אות ב

חטא בכפלים ומתנחמים בכפלים

(א) באיכה רבתי (ח, ז - נסוף הפרשה) אתה מוצא שבדבר שחטא ישראל בו לקו ובו מתנחמים, חטאו בראש ולקו בראש ומתנחמים בראש, והסיום (שס): חטאו בכפלים, דכתיב (איכה ח, ח) חטא חטאה ירושלים, ולקו בכפלים, דכתיב (ישעיה נ, ז) כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה, ומתנחמים בכפלים, דכתיב (שס פס' ח) נחמו נחמו עמי יאמר אליכם.

וצריך ביאור ענין: 'חטאו בכפלים ולקו בכפלים ומתנחמים בכפלים', שהרי אם אמנם חטאו בכפלים הרי לא לקו בכפלים, שהרי היסורים והיגונות הם במדה ובמשקל, אם כן החשבון כנגד החטא, ואם היו צריכים ללקות בכפלים היות וחטאו בכפלים, מדוע מתנחמים בכפלים.

(ב) והכוונה בזה הוא כי על ידי החטא הוא פוגם למעלה ולמטה, כמו שאמרו ברעיא מהימנא נשא (ח"ג קכג, א) מאן דעבר על פקודי אורייתא כביכול פגים לעילא פגים לתתא, פגים לגרמיה פגים לכל עלמין.

וכן אם בא לאדם עונש על חטא, נוגע הצער למעלה, כדאיתא בסנהדרין (מו, א) אמר רבי מאיר בשעה שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלאני מזרועי. אם כן המקום מצטער על דמן של רשעים שנשפך וכו', וברש"י (שס) שאדם מצטער - שפורענות באה עליו בעונו.

(ג) נמצא שבין החטא הוא במדה כפולה, וכן ההלקאה באתה בכפל, וזהו הרבותא שמתנחמים בכפלים - כפלים כהמכה, היינו שנחשב כאילו לקו בכפלים על חטא אחד.

ויתבאר ויתפרש הדבר שההלקאה הוא בכפלים על דרך זה, ובוה שאין אנו יודעים מתי קץ הנפלאות וסוף הגלות הזה, והרי זה יסורים שאין להם קצבה, היות ואין אנו יודעים את הסוף שלהם. וכמו שאמרו בכתובות (לג, ז) שאני הכאות שאין להם קצבה.

וכמו שאמרו בשוחר טוב (מזמור עז) משל לאדם שבא להכות את בנו, אמר לו עשר רצועות אתה לוקה, הכהו אחת, אמר עוד תשע יש לך ללקות, הוא מונה והולך עד עשר והיה מתנחם והולך, שהיה יודע כמה יש ללקות, כך אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, מאנה הנחם נפשי (תהלים עז, ג), למח, שאיני יודע את הקץ עד מתי אני לוקה בין העכו"ם. וזהו גודל הנסיון שעליו נאמר (מזקוק ז, ג) אם

אש דת - לבין המצרים

יתמהמה חכה לו, וכן בישעיה (ח, יז) וחיכיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקויתי לו.

ובירושלמי סנהדרין (א, א) על פסוק זה, אין לך שעה קשה בעולם, מאותה שעה שאמר לו הקב"ה למשה (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, מאותה השעה וקויתי לו.

ד) ואשר על כן ההלקאה שהוא בתור שכזה שאין יודעים מתי יופסק, הם גורמים יסורים פי כמה, וזהו: לקו בכפלים. ועוד אפשר לפרש: 'לקו בכפלים', לפי מה שיבואר לך שהגלות היא כפולה, גלות בגשמיות, וגלות ברוחניות. והנחמה בכפלים הוא, שענין הגאולה יהיה לא רק בשלילת הרע של הגלות, אלא בחיוב של הגאולה, וכמו שכתב המהר"ל (נח ישראל פרק א') שבגאולה יש ב' ענינים, יציאה מהגלות ושיהיו נגאלין.

וזהו ד' לשונות של גאולה: 'והוצאתי והצלת' (שמות ו, ו) יציאה מהגלות. 'וגאלתי ולקחתי' – גאולה. וזה שאומרים (תפילת מוסף של ראש חודש) ויהי החודש הזה סוף וקץ לכל צרותינו תחלה וראש לפדיון נפשנו. ועל זה כווננו בבמדבר רבה (יא, ו), 'ויחונך' (צמדז ו, כה) להוציאך משיעבוד מלכיות וכו', דבר אחר ויחונך לגאול אותך.

אות ג

נחמה ופיוס

א) והנחמה בכפלים הוא פיוס על ההלקאה, וכמו שנאמר (משלי ג, יז) כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה, וברש"י (שם) שרוצה בבנו להטיב לו, ויפייסוהו לאחר שמכחו בשבט, כן יערב לך הטובה אחר המכה.

ובתנא דבי אליהו רבה (פרק כ) על הפסוק (ויאל ז, כה) ושלמתי לכם את השנים וגו', כך ישראל מתיסרים ביסורים גדולים על מעשיהם הרעים, ואינן אלא יסורים קלים לפי מעשיהם, ולא עוד אלא שהם מקבלים שכר על היסורין שלהם, לכך נאמר ושלמתי לכם את השנים וגו'.

ב) וביואל (סס פס' כו) ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם ה' אשר עשה עמכם להפליא. שזהו פלא לשלם בעד יסורים שהגיעו בדין, ובפרט שמחויבים יותר יסורים. וזהו (שם) ולא יבושו עמי לעולם, כי אם לא יהיה שכר בעד היסורים יהיה בושה, אבל כיון שיש פיוס וכאב את בן ירצה, לא יבושו.

ג) והענין בזה הוא, אף שהיסורים היו כדין ולטובה, אבל אחר כך כשהאב נתרצה לבנו הוא מפייסו גם על היסורים בעבר, כאילו לא היה הבן ראוי לקבלם. וכן הקב"ה יפייס את ישראל, שהם לו בן יקר וילד שעשועים (ירמיה לא, יט). ובחז"ל (צרכות יט, א. תענית כג, א) הלשון: כבן שמתחטא לפני אביו, וכמו שפירש רש"י מלשון געגועים (וכן פירשו צעוך עך חט), ברע"ב (תענית פ"ג מ"ח) ובתוי"ט (שם). וכל זה הוא פיוס עבור היסורים לישראל שלא יזכרו ולא יעלו על לב.

אש דת - לבין המצרים

(ד) וכמו שאמרו בספרי (פרשת האזינו פסוקא טו) עתידה כנסת ישראל שתאמר לפני הקב"ה הרי עדיי קיימים, שנאמר (דברים לא, יט) העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ, אומר לה הריני מעבירם, שנאמר (ישעיה סה, יז) כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה, אומרת לפניו רבונו של עולם הריני רואה מקומות שקלקלתי ובושתי, שנאמר (ירמיה ז, כג) ראי דרכך בגיא דעי מה עשית, אומר לה הריני מעבירם וכו', אומרת לפניו רבונו של עולם הרי שמי קיים, אומר לה הריני מעבירם שנאמר (ישעיה סז, ז) וקורא לך שם חדש.

וזה ביואל (שם ז, כז) וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני ה' אלוקיכם ואין עוד ולא יבושו עמי לעולם. היינו שתדעו ותבינו שאין עוד מלבדי, על כן תתביישו ממזכירי העון, וכיון שמעביר אותם מזה תדעו כי בקרב ישראל הוא באהבה ופיוס, ולא יבושו עוד. ועל כן נאמר שני פעמים: 'ולא יבושו', לרמוז על השכר ועל הפיוס.

ובמשלי (כז, ה) טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת. היינו אף שבגלוי תוכחה ויסורים, אבל בפנימיות הוא תוכחת אהבה, וכאב את בן ירצה (משלי ג, יז). (ה) ומזה נראה שהעונשים הם מחמת אהבה ולא ח"ו בתור נקמה, כי העונשים אינן לפי יחסי החטאים, וכן הם אינם מכוונים אל החטאים, והם רק תוכחה מגולה להישייר דרכם, כמו שאמרו במדרש תהלים (מזמור סז) ולך אדני חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו (תהלים סז, יג), אינו מדקדק על עבירה להפרע ממנו במה שחטא, שנאמר (עזרא ט, יג) כי אתה אלקינו חשכת למטה מעונינו ואף כאן כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, מעשהו אינו אומר, אלא כמעשהו. וזהו כנ"ל מתנא דבי אליהו רבה (פרק ט).

וכן פירש רש"י על הפסוק בעזרא (ה"ט): ואחרי כל הבא עלינו במעשינו הרעים ובאשמתנו הגדולה כי אתה אלקינו חשכת למטה מעוננו ונתת לנו פליטה, ופירש רש"י (שם) מנעת עצמך מלגבות ממנו כל עונינו, וגבית ממנו למטה מן העונות, ולא פרעת ממנו ככל חטאתינו.

(ו) ולפי זה מה שאמרו (נחמה נחמי סוף פרשה א) ולקו בכפלים, הוא על פי מה שאמרו בזוה"ק בלק (ח"ג קלח, א) כמה חביבין ישראל קמי קודשא בריך הוא, דאף על גב דאינון חאבו קמיה וחבין קמיה בכל זמנא וזמנא עביד לון לישראל זדונות כשגגות.

ואף על גב שבעבור החביבות לישראל נחשב המזיד כשוגג, אבל לגבי הנחמה נחשב כאילו לקו על המזיד. וזהו (שם נחמה נחמי) 'חטאו בכפלים', היינו שוגג ומזיד, 'ולקו בכפלים', היינו שנחשב כאילו לקו בכפלים. והיינו שויתר להם העונש אבל לא השכר.

וזה שנאמר (ישעיה מ, ז) כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה, ו-ה' הוא מדת הרחמים כמו שהבאנו, ולכן אינו אומר כי הוכתה, כי זהו מדת הרחמים שנחשב כאילו לקו בכפלים, אף שבמציאות לא הוכו בכפלים.

אש דת - לבין המצרים

(ז) ובזה תבין שבפסוק (שס פס' א) נחמו נחמו עמי וגו', נאמר אחר כך (פס' ב) דברו על לב ירושלים וגו' כי נרצה עונה. ועון הוא מזיד. ואחר כך אמר (שס) כפלים בכל חטאתיה, וחטא הוא שוגג. רק לפי הנ"ל יבואר בפשטות כי המכה והחלקאה היתה כמו בחטא שוגג, שנחשב להם המזיד כשוגג. אבל לגבי הפיוס והנחמה הוי כמו עון מזיד, היינו שנחשב כאילו לקו על המזיד, ולכן אמר: כי לקחה מיד הוייה – מדת הרחמים, כפלים בכל 'חטאתיה', גם על השוגג, ולכן הוא בכפל כמו שפירשנו. אבל בתחילה אמר: נחמו נחמו עמי וגו', כי נרצה עונה, ואין עון אלא מזיד, שבפיוס ורצון הוא כאילו לקו על המזיד.

(ח) וזהו גם כן ענין הנחמה בכפלים על דרך זה, כי באם היו העונשים מכוונים ביחס לחטאים, היה מספיק בתנחומים על הצער שהיה להם, ושוב לא יהיה להם עוד צער, והיתה זאת נחמה אחת. אבל היות ואין היסורים כנגד החטאים, הרי זה מראה שהם הם יסורים של אהבה, ומזה גופא הוי תנחומים על כל צער וצער בפרטיות, ולפי גודל הצער גודל הנחמה, כיון שהוא מתוך אהבה, על כן לפי גודל ההכאה גודל הטובה.

(ט) ולכן הקללות שבמשנה תורה שהם כפולים מהקללות שבתורת כהנים, גנוזים בהם כל הטובות, כמו שאמרו בזוהר חדש כי תבא (מ, א) כל הבטחות ונחמות דישאל, בהני קללות כתיבי וכו', באתגלייא לזוטין ואינון טבוון סגיאן וכו', באן אתר אתגלייא פירקנא דישאל בהני קללות וכו'. ושם מקודם: דרחים לבריה וכו', כד אחזי רוגזא תקיף, כדין רחמנותא עליה. היינו הרחמים לפי הרוגז.

אות ד

ביאור פסוק: נחמו נחמו עמי

(א) וזהו הרצאת הפסוקים בישעיה (מ, א-ב) נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם, דברו על לב ירושלים וקראו אליה כי מלאה צבאה כי נרצה עונה כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה. ואמר: דברו על לב ירושלים, והוא כמו שאמרו בבראשית רבה (ק, ט) על הפסוק (צלאשית ג, כא) וינחם אותם וידבר על לבם, שאמר להם דברים שהן מנחמין את הלב. ושם (צ"ד) ומה יוסף וכו', לכשיבא הקב"ה לנחם את ירושלים על אחת כמה וכמה, הדא הוא דכתיב נחמו נחמו עמי. ובתרגום אונקלוס על הפסוק (כ"ל) ונחם יתהון ומליל תנחומין על לבהון.

(ב) ואמר אחר כך: וקראו אליה כי מלאה צבאה, כמו שאמרו בויקרא רבה (א, ז) על הפסוק (ויקרא א, א) ויקרא אל משה, קראו לו שיכנס לפני ולפנים. ועל כן: כי מלאה צבאה, וכמאמר הכתוב (תהלים קכ, יד) כי עת לחננה כי בא מועד, שעל ידי החנינה מחישין את הזמן.

וזהו על דרך מה שאמרו בכתובות (סג, ב) דעת קונך יש בך, מעיקרא כתיב (שמות עו, יז) תביאמו ותטעמו, ולבסוף כתיב (שם כה, ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, והיינו שלא לחכות עד שיכנסו לארץ ושם יבנו מקדש לה', אלא תיכף

אש דת - לבין המצרים

בעודם נמצאים במדבר יחישו הדבר לעשות מקום להשראה העליונה, וכן הוא כאן כי מלאה צבאה תיכף, כי כבר בא מועד ואין זמן לחכות.

ג) ואמר: כי נרצה עונה, שכל זה על ידי הפיוס, כיון שגם המכות היו על ידי רחמים להטיב, נחשב הדבר כאילו הכה בחנם. וזה בישעיה (יז, ה) ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי ישב אפך ותנחמני, היינו שהנחמה היא גדולה כל כך, עד שמודה על האף, יען שיש שכר גדול עבור זה, ואז מכירים ישראל את טיבה ומהותה של היסורים ומודים על זה.

ושם (נא, ג) כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותיה וישם מדברה כעדן וערבתה כגן ה', שהנחמה תהיה גדולה כל כך עד שישם מדברה כעדן וערבתה כגן ה'. וזה לשון התנא דבי אליהו רבה (פרק ה) ואף ההריגה שהרג הקב"ה את ישראל בעונותיהן בעולם הזה, רפואה היא להן לעולם הבא, שנאמר (ישעיה נ, א) וזכור ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו, יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו. יחיינו מיומים, זה העולם הזה וימות בן דוד, ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו, זה העולם הבא.

ד) ושם (ישעיה נ, כ) כבוד ועוז לצדיקים לעתיד לבא ולעולם הבא, כיצד הקב"ה יושב בבית המדרש שלו, וצדיקי עולם יושבין לפניו, ולכל אחד ואחד נותנין לו מאור פנים בתורה שיש בו וכו', אשריהם ישראל שכל הצער והעינוי והלחץ שהיה להם חלף וחלף לו, ועכשיו כל אותה הטובה והגדולה יש להם וכו', לאחר השעה כשיגיע ימות בן דוד וכו' והעובדי כוכבים יהיו צועקין מבחוץ על אשר לא שמעו לדברי תורה, ומלאכי השרת צועקין מבפנים על אשר לא זכו באותה טובה של ישראל, שנאמר (ישעיה לג, ז) הן ארזאים צעקו חוצה וגו'.

ומפורש ענין זה יותר בתנא דבי אליהו זוטא (פרק כ) ואומר דוד אגדה לפני הקב"ה, ועונים הצדיקים יהא שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים בגן עדן, ופושעי ישראל עונין אמן מתוך הגיהנם וכו'. ואומר להם הקב"ה למלאכי השרת פתחו להם שערי גן עדן ויבואו ויזמרו לפני, שנאמר (ישעיה כו, ז) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן.

ואחר כך שם: נחמו וגו', כי פי ה' דבר (שם מ, ו), ודיבור הוא לשון קשה כמו שאמרו במכות (יא, ה), אבל שם הוי"ה הוא רחמים, שיהיה רחמים בדין. וזה שאמר הכתוב (תהלים עא, כא) תרב גדולתי ותסוב תנחמני, היינו שרבו הגדולה, הוא שמסב בריצוי דברים לנחמה ולקורת רוח.

אות ה

כפילות בגלות שהיא גלות הנפש והגוף וכן ענינה בגאולה

א) ומקודם שם בתהלים (עא, כ) אשר הראיתני צרות רבות ורעות תשוב תחייני ומתהומות הארץ תשוב תעלני. וכפל הלשון הוא ענין הנחמה בכפלים, שהוא כנ"ל גאולת הגוף וגאולת הנפש.

אש דת - לבין המצרים

כי בגלות יש כמה בחינות בחיצוניות ובפנימיות, החיצוני: הם היסורים והיגונות והתלאות, וכן יש עוד בחינה והוא הפיזור של האומה, שהוא ענין נוסף, כמו שכתוב במהר"ל (גזרות ה' פרק כג) וזה לשונו: 'הגלות הוא פיזור האומה שהיא בגלות ואין להם התאחדות כלל, (דבריו הם על המדרש בבראשית רבה (מד, יח) ידוע תדע כי גר יהיה זרע וגו' (בראשית טו, יג), ידוע שאני מפוזר תדע שאני מכנסן). ובפנימיות ענין הגלות הוא: השעבוד הרוחני הנפשי, שישראל מושפעים מאומות העולם.

(ב) והנה בזמן הגלות היו זמנים שונים, יש והשיעבוד החיצוני התגבר, היינו שסבלו ישראל מאומות העולם מגזרות איומות ובהשפלת כבודם, ושהיו אז ישראל דוויים וסחופים מטולטלים ומרוטים, אבל בו בזמן היו אחוזים ודבוקים בהשי"ת ובתורתו. והיו זמנים בגלות שהשיעבוד הרוחני היה עיקר הגלות, שנשמת ישראל גלתה בין האומות, על ידי שישראל למדו מדרכיהם, וזהו ענין גלות הנפש.

(ג) ובזה תראה שבפסוקים המדברים מגלות וגאולה יש כפל דברים, שהכונה לענין הכפול הלזה: הגלות והגאולה הגופנית, וכן הגלות והגאולה הנפשית הרוחנית.

וזהו מה שהבאנו לעיל מתהלים (עא, כ-כד) אשר הראיתני צרות רבות ורעות תשוב תחייני ומתחומות הארץ תשוב תעלני, תרב גדולתי תסב תנחמני, גם אני אודך בכלי נבל אמתך אלקי אזמרה לך בכנור קדוש ישראל, תרננה שפתי כי אזמרה לך ונפשי אשר פדית, גם לשוני כל היום תהגה צדקתך כי בושו כי חפרו מבקשי רעתי.

ומה שאמר: 'גם אני', היינו כמו שנחמתני בב' נחמות, גם אני אודה בב' הודאות, וזהו שיש פסיק אחר תיבת אני, לרמז על זה. וזהו ב' הודאות, על גאולת הגוף אמר: אמתך, שנאמן אתה ונאמנים דברך והבטחותיך, ועל גאולת הנפש אמר: אזמרה לך בכנור קדוש ישראל. תרננה שפתי וגו' – גאולת הגוף, ונפשי אשר פדית – גאולת הנפש, גם לשוני וגו' כי בשו כי חפרו מבקשי רעתי, בגוף ובנפש, ועתה שבושו וחפרו יש כבוד שמים.

ובשחר טוב (שס מזמור עא) מבאר המזמור מצער הגלות ושמחת הגאולה, ומבואר כי הגלות יש בה שתי בחינות: דומה למיתה ודומה לתהום. ולעניננו, יכוון זה לגלות הגשמית ולגלות הרוחנית, תשוב תחייני – מן הגלות הגשמית, תשוב תעלני – מן הגלות הרוחנית, תרננה שפתי כי אזמרה – עבור הגאולה הגשמית, ונפשי אשר פדית – הגאולה הרוחנית.

(ד) וזהו: ותסב תנחמני, היינו הנחמה והפיוס בכפלים ויותר מכפלים, כמו שנפסק באורח חיים (סימן תכח סעיף ח) שמפטירין ג' דפורעניותא וז' דנחמתא, וזהו יותר מכפלים. וזהו מראה לנו שנדע בכלל שהטובה כפולה, אבל באמת הטובה תהיה לאין ערוך ושיעור יותר מימי העניות והיגונות.

אש דת - לבין המצרים

וזהו: תרב גדולתי תסב תנחמני, מזה שתסבב לנחמני ועל ידי זה נחמה כפולה, מזה לבד נדע כמה רב יהיה גדולתי. ופורעניתא ונחמתא הוא לא רק על ימים אלו של בין המצרים, רק בכללות על הגלות והגאולה.

אות ו

צפית לישועה

א) ועיקר הגלות הפנימי, הוא סוד שכינתא בגלותא, והסתרת אור פניו ית' מישראל, שזהו השינוי המהותי הרוחני של ישראל, דבזמן שבית המקדש היה קיים, היה צינור השפע יורד במישרים לישראל, והאומות היו נזונים ומקבלים מהתמצית והשיריים, ובזמן הגלות עיקר השפע מושפע לאומות העולם, וישראל ניוזנים ומקבלים בעקיפים משיירי הברכה והתמצית שלהם.

כמו שאמרו בזוה"ק תרומה (מ"ז קנ"ג, ז) כמה זכאין אינון ישראל, דקודשא בריך הוא איתרעי בהו וקריב לון לגביה מכל עמין, ובגינהון דישראל יהיב מזונא ושבעא לכל עלמא, ואלמלא ישראל לא יהיב קודשא בריך הוא מזונא לעלמא וכו', בזמנא דהוון ישראל בארעא קדישא, הוה נחית לון מזונא מאתר עלאה, ואינון יהבי חולק תמצית לעמין וכו', והשתא דישראל אינון בגלותא אתהפך בגוונא אתרא וכו', ואסתלק לון תמצית, ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגוים (יחזקאל ד, יג), דהא תמצית דגעוליהון אכלי, ווי לברא דמלכא דיתיב ומצפה לפתורא דעבדא. ובברכות (ג, ה) ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

ב) וגלות ישראל הוא חילול כבוד ה', כי בחילול כבוד ישראל, זהו חילול כבוד שמים. כמו שנאמר ביחזקאל (ל, כ) ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו (עיין רש"י שם).

וזה שאמרו בחגיגה (ה, ז) על הפסוק (ירמיה יג, יז) במסתרים תבכה נפשי מפני גוה, מפני גאוותן של ישראל שניטלה מהם וכו', מפני גאוותה של מלכות שמים. ושניהם אחד.

ואמרו חז"ל במגילה (כט, א) שבכל מקום שגלו שכינה עמה. וכמו שאמרו ביומא (נו, סוף ע"ג) השוכן אתם בתוך טומאתם (ויקרא טז, טז), אפילו בשעה שהן טמאים שכינה עמהם.

ובמקום אחר (לעיל) ביארנו שעיקר העבודה בזמן הגלות היא, להתחזק באמונה להתגבר על ההסתרות והנסיונות, ולהשריש הא'

'מונה בלב, ולדעת שההסתר הוא רק למראית עין, כמו שאמרנו לעיל (במאמר לשונות) ענין ההסתרות והנסיונות שהם בגדר אחיזת עינים, כמשל הדגל מחנה אפרים (פרשת וילך) בשם הבעש"ט.

ג) ואדרבה, הגלות בעצמה היא סיבה להתחזקות באמונה, שבזה רואים את היחידות הישראלית, שהם נבדלים משאר אומות העולם, וכלשון המהר"ל בכמה וכמה מקומות (גבורות ה' פרק סח, נלח ישראל פרק י) שישראל הם אומה יחידה לגמרי, ישראל האומה היחידה, ויחידת ישראל הוא מצד השי"ת.

אש דת - לבין המצרים

וצריך לצפות לישועה, כי ראשית ההכנה לקראת הגאולה הוא ההכרה וההרגשה במציאות המרה של הגלות, ולצפייה לצאת מחשכות הלזה. וכמו שאמרו בשבת (לא, א) בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו... צפית לישועה. (ד) וישועה היינו התגלות רצון ה' בשלימות בלי הסתרות, כמו שנאמר (תהלים פ, ח) והאר פניך ונושעה, וכמו שנאמר שם (מד, ד) ואור פניך כי רציתם, וזה שאמרו בתנא דבי אליהו (פרק כז) ואין ישע אלא בימות בן דוד, שנאמר (ישעיה נא, ה) קרוב צדקי יצא ישעי וגו'. והלשון: יצא ישעי, שמקודם הרצון הוא מכוסה ונסתר, ובזמן הגאולה תצא אל הגלוי מההעלם, כמו שנאמר (ישעיה נ, א) כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות.

אות ז

ענין כ"ב ימים של בין המצרים

(א) בשם הרבי מלובלין ז"ל, שהכ"ב ימים של בין המצרים, הם כנגד כ"ב ימים מראש השנה עד שמיני עצרת ועד בכלל, והג' שבתות בין המצרים, הם כנגד פסח שבועות סוכות.

וכמו שכתוב במהרש"א (נמוס ח, ז) בחידושי אגדות, וזה לשונו: כי הנה שני שיעורים כ"א יום, גם כן תולדותיהם שוין בליבון, כי כמו שהכ"א יום שמראש השנה עד הושענא רבה תולדות ליבון עון וכפרה עליהם, כן גם ימי כ"א יום פורעניות מי"ז בתמוז עד ט' באב, היה תולדות ליבון עונות, כי הצרות ויסורין מכפרין כמ"ש הגלות מכפר.

(ב) וההשתוות הוא בחינת: שמחנו כימות עניתנו (תהלים ל, טו), וזהו בדרך כלל, והימים נגד הימים הוא בפרט, להראות על הנחמה בכפלים, ותרב גדולתי ויסוב ינחמנו. וזהו שתשעה באב חל ביום שחל יום א' דפסח זמן חרותנו (ש"ע או"ח סימן תכח סעיף ג), וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות, אמן כן יהי רצון.

ובפסיקתא רבתי (סוף פרשה כח) אין שמחה בא אלא בתשעה באב, לפי שקבעו אבל בזמן הזה, ועתיד הקב"ה לעשותו יום טוב, שנאמר (ירמיה לא, יג) והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם. ובמדרש איכה זוטא (סוף פרשה ו) עתיד הקב"ה להפוך תשעה באב לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

ולפי מה שאמרו מהרבי מלובלין ז"ל, שמיני עצרת שהוא שמחת תורה כנגד תשעה באב, ולפי האבל כן השמחה, ובזה מובן המדרש (צמדנר רצה כא, כג) ולמי נאה להוסיף שלוח וכבוד לישראל וכו'. אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה עליך להוסיף לנו מועדות וכו', אמר להם הקב"ה... אני מוסיף לכם מועדות שתשמחו בהם, שנאמר (צמדנר כט, לה) ביום השמיני עצרת.

ותמוה הלא בתורה נאמר שמיני עצרת ביחד עם המועדים, בסוכות (ויקרא כג, לה-לו) ביום הראשון מקרא קדש וגו', ביום השמיני מקרא קדש יהיה לכם. ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון עצרת תהיה לכם (שם פס' לט). ולפי הנ"ל הכונה בזה שלעתיד לבא יהיה מועד מיוחד בתשעה באב כנגד

אש דת - לבין המצרים

שמיני עצרת, וזהו שם במדרש מה שמבקשים ישראל וזאת יותן להם. וזה שנאמר בישעיה (לז, י) ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה. היינו שיהיה שמחה בתשעה באב, כי יתהפך לשמחה.

וזהו שבשביעי של פסח נאמר (דברים טז, ח) עצרת לה' אלקיך, ובשמיני עצרת נאמר (ויקרא כג, לז) עצרת תהיה לכם, שזה מרמז גם כן על השמיני עצרת שלעתידי לבא, שיהיה בתשעה באב וזהו: 'לכם'.

אבל לתיקון ימי אבל לשמחה ושינוסו יגון ואנחה, צריך להיות שלום אמת, כמו שאמרו ביומא (ט, ז) שחורבן היה בשביל שנאת חנם, ואף שעסקו בגמילות חסדים שזהו ענין שלום, והיינו שהיה רק שלום נימוסי שהוא שלום חיצוני, שהוא שלום שקר, אך השלום האמיתי יבא עם ימי השמחה לעתיד, שיהיה בתשעה באב עצרת שלעתידי לבא. וזהו בתרגום אונקלוס על: עצרת (צמדנר כט, לה) כנישין, וזהו: עצרת תהיה 'לכם', להדגיש ענין השלום והאחדות.

ובזכריה (ח, יט) צום הרביעי וצום החמישי (תשעה באב) וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו. והיינו שיהיה שלום של אמת, שהוא נובע משלום לשם שמים שיש אהבה לשלום, ולא שלום מתוך הכרח ונימוס. רצוני שעל ידי אהבת ה', אוהב את השלום משום שה' אוהב השלום, וזהו שמסיים: והאמת והשלום אהבו, אז יתהפך הכל לששון ושמחה במהרה בימינו אמן.

**בכל עיני הגליון אפשר לפנות
למכון 'אש דת'**

שע"י מוסדות אוז'רוב - חנצ'ין

רח' חזון איש 51 בני ברק

טל' 053-3111810

